

Golfová hřiště – nový prvek v krajině

Golfová hřiště patří mezi výrazné krajinnotvorné prvky, jejichž počet se za posledních dvacet let na území Česka více než zdesetinásobil. Jejich existence je vítána v propagaci cestovního ruchu, ale je také předmětem diskuse, která vyvolává řadu otázek týkajících se vegetačního pokryvu hřišť a jeho údržby, komu dnes hřiště přinášejí užitek a zda mají vznikat ještě další. V souvislosti s hlavním tématem tohoto čísla se zaměříme na otázku, na jakém typu ploch z hlediska původního využití byla hřiště v Česku vybudována a zda by tomu tak mělo být i v budoucnu.

Sport nejen pro zámožné

Kdy vznikl golf, dnes stále více se rozšiřující sport mezi všemi věkovými skupinami, není přesně známo. Hry s úmyslem dopravit míček holí k nějakému cíli (jamce, kůlu) byly provozovány ve starověkém Římě, Egyptě i Číně. Ze 14. stol. jsou z Holandska zmínky o hře zvané kolven či z Belgie o obdobné hře pojmenované chole. Hra odpovídající golfu, jak ho známe dnes, vznikla v St. Andrews, kde roku 1744 (upravena 1897) byla sepsána pravidla. Proč jsou standardem 9jamková, resp. 18jamková hřiště? Původně se v St. Andrews hrálo na jedenáct jamek, počet plně vyhovoval krajině a pozemku. Během hraní se však přišlo na to, že některé jamky jsou příliš krátké, hřiště se přestavělo na 9jamkové. V těch dobách se hrálo ve směru od klubovny na konec pozemku, pro zkrácení cesty zpět bylo postaveno dalších devět jamek a tím vzniklo 18jamkové hřiště. Golf se díky železnici šířil po celém Spojeném království a vzhledem k jeho koloniálnímu působení i po celém světě.

Golf byl dlouhou dobu výsadou zámožného obyvatelstva. I dnes platí, že se jedná o aktivitu, která vyžaduje pořízení speciálního vybavení a zaplacení poplatků za užívání hřiště. Přesto se v našich končinách zdaleka již nejedná o sport pouze pro nejbohatší. Nabízí se např. srovnání s oblíbeným lyžováním – celoroční pravidelné hraní golfu i s pořízením výbavy může být srovnatelné s týdnem lyžování v Alpách.

Nová hřiště v Česku

Na našem území vzniká první 9jamkové hřiště v roce 1905 v Karlových Varech, o rok později v Mariánských Lázních. Obě tato hřiště byla určena především pro zahraniční lázeňské hosty. Ve dvacátých letech vznikají golfové hřiště u obce Líšnice a v Praze-Motole. Také nedaleko zámku Štířín je na pozemcích průmyslníka barona Fr. Ringhoffera, významného propagátora této hry a prvního předsedy národní golfového svazu (rok 1931), postaveno malé golfové hřiště (www.golf-stirin.cz). V roce 1933 bylo v Karlových Varech dokončeno nové (současné) hřiště. Na konci třicátých let vznikají hřiště Klánovice a Svratka, naopak zaniká hřiště v Motole. V tomto období také začínají golf velmi ovlivňovat politické události. Za války golf upadal, ale v prvních poválečných letech se začal opět rozvíjet. Jeho rozvoj končí nástupem totalitní komunistické vlády, která v golfu spatřovala projev západního způsobu života (Sedlák, 2006).

V šedesátých a v sedmdesátých letech dochází k novému rozvoji golfu. Ke třem stávajícím přibyla tři nová centra – Poděbrady, Semily a Ostrava. V roce 1989 nastaly zásadní politické změny, které se významně dotkly i golfu. Zakládají se národní golfové orgány a vznikají golfové kluby. V devadesátých letech, a zvláště pak na začátku nového tisíciletí značně narůstá počet hráčů a hlavně pak počet golfových hřišť (obr. 1).

Golf se v Česku na konci dvacátého století stal vyhledávaným a dynamicky se rozvíjícím sportem, který má v roce 2011 k dispozici přes sto hřišť (Svobodová, 2013).

Otázky kolem golfových hřišť

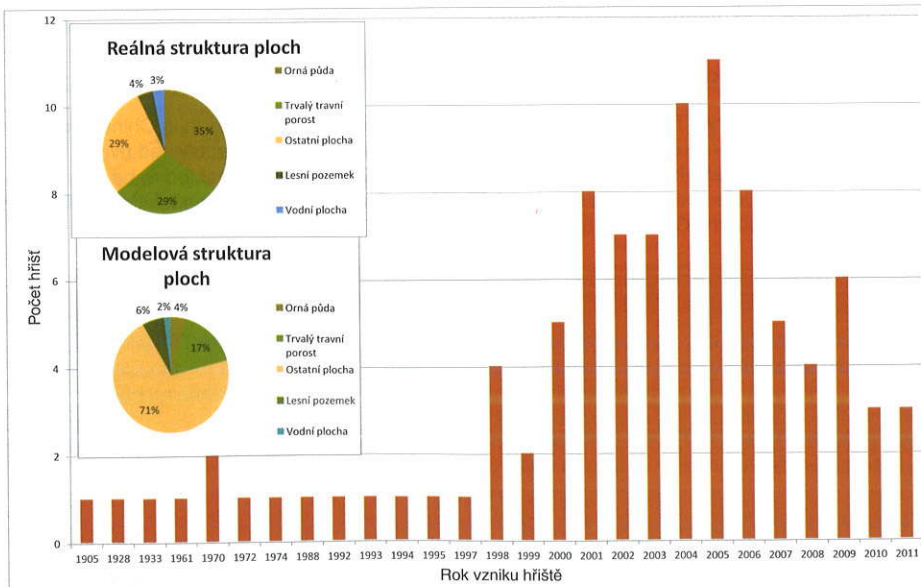
Žádný jiný sport nezabírá tak velké území jako právě golf (Gange et al., 2003). Záběr velkých ploch půdy často v přírodně atraktivních oblastech a vysoká spotřeba vody při zavlažování rozsáhlých travnatých ploch bývají námětem mnohých polemik o pozitivní či negativní stránce takto využívané krajiny. Např. na stránkách České informační agentury životního prostředí (CENIA) je k dispozici překlad článku amerického biochemika M. Cherniaka, který studuje negativní vlivy výstavby a provozování golfových hřišť na lidské zdraví a životní prostředí. Zabývá se negativními dopady pesticidů a umělých hnojiv na lokální vodní zdroje, řeší negativní dopady na biodiverzitu a lidské zdraví. Opačného názoru jsou autoři Tanner a Gange (2005), kteří prováděli průzkum druhové diversity ptáků a vegetace na golfových hřištích ve Velké Británii v porovnání s okolní krajinou a došli k závěru, že golfové hřiště jakéhokoliv stáří lokální biodiverzitu zvyšují.

Další rozdílné názory jsou spojeny se samotnou výstavbou hřišť, při níž dochází v mnoha případech k nové modelaci terénu a tím i ke změně odtokového režimu, přeměně původních stanovišť vegetace i živočichů (obr. 2). S dalším problémem se setkávají uživatelé po zprovoznění hřiště, které se stává bariérou v krajině. Nepřístupné je nejen kvůli ochraně kvality udržovaného trávníku, ale i z hlediska bezpečnosti, neboť golfové míček létá rychlostí i přes 200 km/h na vzdálenost 100 m i více.

V souvislosti s nebyvalou intenzitou výstavby golfových hřišť na našem území, a tedy s velkým záborem ploch vyvstala otázka, kde, tedy konkrétně na jaké půdě se staví. Využívají se travnaté plochy, či naopak kvalitní orná půda? A jaký význam mají zrekultivovaná území poníčená těžbou nerostných surovin, je využít jejich potenciál?

Typologie hřišť v Česku

Na typologii golfových hřišť (graficky znázorněno v materiálech na webu) se dá nahlížet z různých hledisek. Nejjednodušším je počet jamek jednotlivých areálů. Podle tohoto kritéria se dají hřiště rozdělit do pěti kategorií. První jsou hřiště, která mají

Obr. 1: Vývoj počtu hřišť a struktura využitých ploch
Zdroj: ČUZK, Svobodová, 2013

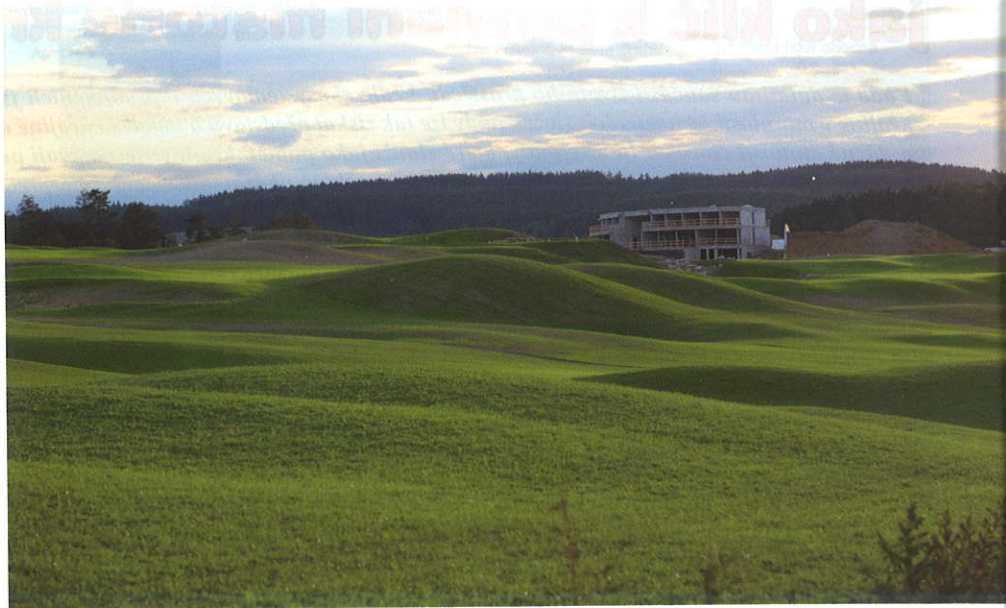
V ZORNÉM POLI GEOGRAFŮ

méně než šest jamek. Většinou se jedná o tréninkové jamky nebo o hřiště ve výstavbě. V Česku jsou nejčastější kategorií areály 9- a 18jamkové. Dále se jedná o hřiště 27jamková, která jsou v Česku pouze čtyři (Darovanský dvůr, Nová Amerika, Kaskáda a Karlštejn). Poslední kategorii tvoří největší areály – 36jamkové, do nichž patří pouze dva resorty: Čeladná a Konopiště.

Dalším kritériem je zábor půdy. Do první kategorie lze zařadit hřiště menší než 20 ha. Jedná se především o hřiště tréninková nebo o menší 9jamková hřiště. Druhou skupinou jsou hřiště o velikosti 20–50 ha (ostatní 9jamková hřiště a několik menších 18jamkových). Třetí typ představují hřiště s rozlohou 50–90 ha. Poslední kategorii – nad 90 ha – odpovídá sedm největších 18jamkových hřišť a všechna 27- a 36jamková. Je zřejmé, že zábor půdy nezáleží pouze na počtu jamek, ale na skutečnosti, jak je hřiště projektováno.

Třetím kritériem je průměrná nadmořská výška. Do 200 m n. m., tedy v úrodných nížinách, se nachází v Česku pouze šest hřišť. Převážná část golfových areálů leží v nadmořské výšce 200–400 m n. m. Třetí kategorií jsou hřiště v nadmořské výšce 400–600 m n. m., která tvoří druhou největší skupinu. Do poslední kategorie spadají hřiště nad 600 m n. m. Hřiště ve vyšších polohách jsou u nás spíše výjimkou. Nejvýše položené hřiště leží v nadmořské výšce 865 m n. m. Důležitým ukazatelem v případě golfových hřišť je rovněž vertikální členitost terénu, která ukazuje na náročnost hřiště.

Golfové areály by bylo možné rozčlenit podle dalších charakteristik. Vzhledem k velikosti areálů a záboru ploch se jeví jako nejdůležitější rozdělení podle typu ploch, na kterých je hřiště vybudováno. Tato typologie vznikla na základě detailní identifikace typu parcel, na kterých se hřiště rozkládají. Potřebné informace byly zjištěny z Registru územní identifikace, adres a nemovitostí (RÚIAN, ČUZK). Identifikováno bylo přes 7000 parcel. Hřiště tak mohla být rozdělena podle toho, zda se rozkládají převážně na orné půdě (28 areálů), trvalých travních porostech (28 areálů), ostatních plochách (35 areálů), nebo je zastoupení ploch rovnoměrné.

Obr. 2: Změna krajinného rázu při budování golfového hřiště – Kácov v Posázaví, září 2015.
Foto: D. Fialová

S typem půdy souvisí, jak je vyměřena daň z nemovitosti, kterou vlastník platí finančnímu úřadu; tyto prostředky pak náleží obci, na jejímž území parcely leží. Minimální daň se platí ze zemědělské půdy, mnohem vyšší z ostatních ploch. Pro obce je tedy podstatné, na jakém druhu pozemku se areál nachází.

Po přečtení předchozích řádků by měl čtenář zaváhat – golfový areál na zemědělské půdě? Není tady něco divného? Ano je – majitelé pozemku nemění v úředních listinách druh pozemku, neboť je to pro ně finančně výhodnější. Je možné zjistit, jak by to správně mělo být? Je to velmi obtížné a jedná se samozřejmě o odhad. Pokud vezmeme v úvahu hřiště, která byla zřízena před rokem 1990, kdy platila přísná legislativa ohledně zemědělského půdního fondu a změny druhu pozemků se přesně evidovaly, zjistíme, jaká je struktura ploch modelového golfového areálu (obr. 1), a tu můžeme porovnat se strukturou faktickou a odvodit, jaký je rozdíl mezi daňovou výtežností reálnou a modelovou, která by odpovídala skutečnosti. Paradoxně tak nejvyšší daň platí

majitelé areálů s nejvyšším podílem ostatních ploch, což jsou zpravidla golfová hřiště vybudovaná na rekultivovaných plochách (Svobodová, 2013).

Více užítku, méně škod

Česko dnes disponuje velmi hustou sítí golfových hřišť. Další vývoj už by proto neměl směřovat k masivnímu nárůstu počtu hřišť, jako tomu bylo v posledních letech. Pozornost by se měla zaměřit na zvyšování kvality současných hřišť, a to nejen služeb poskytovaných na hřišti, ale také navazujících služeb mimo něj. Pokud by byla budována nová hřiště, je nejvhodnější, aby vznikala v rámci rekultivace území (těžba uhlí, šterkopísků, skládky komunálního odpadu) na méně úrodné nebo obtížně obdělávatelné orné půdě, případně neplodné půdě, v záplavové oblasti či na zvládném reliéfu, který nebude vyžadovat rozsáhlé terénní úpravy pro konečnou podobu hřiště.

Dana Fialová, PŘF UK v Praze
dana.fialova@natur.cuni.cz

Golf Courses: A New Element of the Landscape. Golf courses are a significant element in shaping landscapes. During the last 20 years their number has increased tenfold in Czechia. The existence of golf courses is a welcome addition in promoting tourism; however, it is also subject to debate. This article arises from a study that seeks to ascertain the types of properties, in terms of land-use, that are developed into golf courses. Specifically, it asks whether land for golf courses was removed from available agricultural lands and whether property taxes are being paid in accordance with the land's current use. Based on detailed analysis of the individual land parcels and other characteristics, researchers created a typology of the 103 golf courses in Czechia in 2013.

LITERATURA A ZDROJE DAT:

ČUZK – Registr územní identifikace, adres a nemovitostí (RÚIAN) [online] [cit. 2. 4. 2013]. Dostupné z <http://www.cuzk.cz/Dokument.aspx?PRARESOD=998&MENUID=10769&AKCE=DOC:10-vybudovani-RUIAN>
GANGE, A. C., LINDSAY D. E., SCHOFIELD, J. M. (2003): The ecology of golf courses [online] [cit. 26. 3. 2013]. Dostupné z http://www.ecosystemasol.com/The_ecology_of_golf_courses.pdf

SEDLÁK, P. (2006): Historie golfu v České republice [online] [cit. 27. 3. 2013]. Dostupné z <http://www.cgf.cz/ArticleDetail.aspx?IDMenu=39122985&IDArticle=7637402>
SVOBODOVÁ, L. (2013): Typologie golfových hřišť v Česku. Diplomová práce, KSGRR PŘF UK v Praze, 92 s.
TANNER, R. A., GANGE A. C. (2005): Effects of golf courses on local biodiversity. *Landscape and Urban planning*. č. 71. s. 137–146.
www.golf-stirin.cz [cit. 29. 8. 2015]